

PRZYDOMOWY OGRÓD. Wrześniowe prace

Zrób sobie wrzosowisko

Wrzesień w ogrodzie to miesiąc wytężonej pracy. Dominują już w nim kolory jesieni, babie lato, dojrzałe owoce, pierwsze zwiędnięte liście, ale i kobierce lawendy, wrzosów, zapach mchów i paproci, wilgoci i ziemi, a także jeże, pustułki i inne leśne czasem ptaki. Widać już pierwsze oznaki nadchodzącej zimy.

Prace ogrodnicze warto zaplanować dla każdej części ogrodu.

Warzywniak

We wrześniu w ogrodzie warzywnym trwają zbiory warzyw korzeniowych, jak marchewka, pietruszka, seler, burak ćwikłowy i dyniowe zniwa. Przy przetwórstwie dyni warto zachować pestki do wysiewu. Równie dobrze wygląda zbiór późniejszych odmian cukinii czy patisonów oraz wystarczająco długo hodowanego i dojrzałego jarmużu.

W pierwszej połowie września siejemy rukolę, rzodkiewkę, sałatę, buraki liściaste, a rozszponkę do ostatniego dnia. Druga połowa i końcówka

miesiąca to pora sadzenia zimowego czosnku, cebuli ozimej i szpinaku zimowego.

Ogród ziołowy

Główne prace w jesiennym ogrodzie ziołowym polegają na zbiorze m.in. bazylii, cząbrku, estragonu, kolendry, koperku, fenkułu, majeranku, melisy, mięty, oregano, rozmarynu, szałwii, pietruszki liściastej, trybuli czy wawrzynu. Obok prac porządkowych po wykorzystaniu stanowiska, skupiamy się na rozplanowaniu ziołowego zakątka. Może to być czas zmian dla ogródka np.:

- lokalizacji – dobrze, gdy jest tuż przy domu, przy kuchni, łatwo dostępny,
- okolicy, obramowany – zatrzymuje wilgoć i chroni przed obcymi, uprawnymi, bardziej inwazyjnymi gatunkami, z którymi zioła nie zawsze sobie poradzą,
- zastosowania piętrowości – poprzez rozbudowanie w uprawy pionie – drabinki, donice, rusztowania lub rynny na wynie-

sieniu aranżują przestrzeń, ale i ułatwiają uprawę (rozgraniczają rodzaje i odmiany, regulują stopień nasłonecznienia),

- resztki organiczne i pozostałości przeznaczamy na kompost,
- świeże zioła wtórnie wykorzystujemy np. do produkcji preparatów przeciw szkodnikom lub na nawóz (pokrzywa czy skrzyp polny).

Gnojówka z pokrzywy:

Składniki: świeże pokrzywy – 1 kg, świeża woda – 10 l, naczynie – najlepiej kamienne albo gliniane

Zerwać młodą pokrzywę przed kwitnieniem. Rozdrobnić – porwać – pociąć i ułożyć na dnie naczynia. Zalać odstaną dobrą wodą. Okryć gazą lub pieluszką tetrową i codziennie mieszać. Przykry zapach to objaw. Nawóz jest gotowy, gdy ma brunatny kolor i zaniknie piana z powierzchni.

Stosować rozcieńczoną w stosunku 1:10 (gnojówka : woda) do podlewania lub jako oprysk dla roślin.

Kwiaty, kwiatuszki i kwietniki

Kwietne kobierce, aby cieszyły oko wiosną, muszą być wysadzone z roślin cebulowych już we wrześniu. Lubią miejsca ciepłe, słoneczne lub półcieniste, a glebę lekką, próchniczną i umiarkowanie wilgotną, jednak żyzną i przewiewną.

Najpopularniejsze to tulipany, narcyzy, przebiśniegi, hiacynty, cebulice, krokusy, szafirki, ranniki, śnieżyce, zawilce, lilie czy kosańce cebulowe. Sadzimy również te mniej znane z nazwy, czyli iksjoliriony, iksje, kamasje, pustynniki, psizęby, puszkinie, szachownice czy kokorycze.

Donice z cebulami można także zadołować w ziemi, a wiosną odkopać (kiedy ziemia odmarznie). Rośliny kiełkują wtedy szybciej w ciepłym pomieszczeniu niż te sadzone bezpośrednio do gruntu.

Nasadzenia dwuletnich

Pierwsza dekada września to ostatni czas nasadzeń dwuletnich roślin

We wrześniu w ogrodzie dominują już jesienne kolory.
Fot. Ewa Kutkowska

ozdobnych – bratków, malw, dziewann, naparstnic, niezapominajek i stokrotek oraz goździków i dzwonków ogrodowych, a także wrzosów. Wrzosy w ogrodzie lubią stanowiska słoneczne, osłonięte od silnego wiatru, o podłożu próchnicznym, przepuszczalnym, dosyć żyznym i przede wszystkim o kwaśnym pH 3,5-5,5. Nie tolerują miejsc gliniastych, podmokłych i wilgotnych, gdzie stale zalega woda. Wtedy ich korzenie gniją i obumierają. Są to rośliny rodzinne, występujące w grupie, tworzące dywany. Idealne na aranżację większej przestrzeni lub okółków przydomowych.

A może wrzosowisko

Aby stworzyć wrzosowisko, najlepiej usunąć wierzchnią warstwę ziemi do głębokości 30-40 cm i usypać na dnie drenaż z drobno- lub średnioziarnistego żwiru. Uzupełniamy kwaśnym torfem wysokim, przekompostowaną korą i kompostem, w proporcji 1:1:1. Albo, jeśli dysponujemy żyzną ziemią, mieszamy ją z kwaśnym torfem, układając na wierzchu 15-centymetrową warstwę. Sadzimy rośliny w odległości 25-30 cm i ściółkujemy korą w celu zmniejszenia parowania i zwiększenia mrozoodporności. Można stosować szczepionki mykoryzowe lub po prostu przynieść ziemię z naturalnych wrzosowisk i sypnąć między sadzonki, co doda im odporności w naturalny sposób.

Obsada pustych stanowisk

Po przekwitnięciu i usunięciu roślin letnich warto wykonać wrześniowe nasadzenia wrzoscami, chryzantemami, czy też bylinami typu żurawka.

Ogrodowe trawy i byliny

Wrześniowe dni poświęcamy na przesadzanie i rozmnażanie (przez podział) traw i bylin mrozoodpornych,

jak zimnolubne trawy typu kosmatki śnieżne i leśne oraz różne gatunki turzyc. Są to rośliny wieloletnie, dlatego trzeba dobrać odpowiednie stanowisko i zapewnić kompostowaną glebę o dużej zawartości substancji odżywczych i sadzić na głębokości do 40 cm, a z wierzchu ściółkować (torfem, korą albo kompostem), a także systematycznie podlewać i nawozić.

Najpopularniejsze rośliny, w zależności od wymagań dotyczących stanowiska:

· stanowisko słoneczne i półcień: złocięń wielki (jastrunie, margerytki), floksy, kosaćce (iryisy), piwonie, liliowce,

goździki pierzaste, bodziszki, gęsiówki, krwawniki, skalnice, tawuły, zawciągi, żagwiny,

· stanowisko cieniste lub mocny półcień: dąbrówka rozłogowa, bergenie np. odmiana sercowata, tojeść kropkowana, barwinki, funkie, serduszka okazałe, runianki, skalnica cieniasta.

Dywan w ogrodzie

Dywan ogrodu to dobrze utrzymany trawnik. Trawę kosimy wysokim cięciem rzadziej niż raz w tygodniu. Ze względu na większą niż latem ilość opadów w glebie jest więcej

Dojrzewają owoce dzikiej róży.
Fot. Ewa Kutkowska

Pamiętajmy, aby zadbać o bezpieczne miejsca zimowania jeży.
Fot. Wikipedia

dżdżownic. Pojawiają się też krety, które trzeba natychmiast zwalczyć. Koniecznie wykonajmy napowietrzanie wgłębne (ręczne lub maszynowe) lub powierzchniowe tylko wierzchniej warstwy gleby, które:

- przyspieszy wzrost i rozwój trawy,
- wzmocni przyrost masy korzeniowej,
- uodporni na deptanie,
- ułatwi regenerację żdźbła.

Przy aeracji wgłębnej, należy trawnik przyciąć do wysokości ok. 3 cm i nawodnić. Następnie pokrywamy go otworami:

- grunty luźne: o gęstości nakłucia średnio 125 otworów/m² i rozstawie rzędów 15 cm,
- grunty zwarte: o gęstości nakłucia średnio 190 otworów/m² i rozstawie rzędów 10 cm.

Drzewa i krzewy owocowe i ozdobne

Wrzesień to czas zbioru owoców – jabłek, śliwek, gruszek czy orzechów. Należy je przebrać. Te zdrowe i nadające się do spożycia lub przetworstwa oddzielić i spożytkować, a te zgniłe umieścić w dole wykopanym na głębokość przynajmniej 50 cm i zasypać. Wśród owocowych krzewów warto wspomnieć o owocującym rokitniku pospolitym czy ogniku szkarłatnym, głogu lub czarnym bzie. We wrześniu warto posadzić nowe drzewa i krzewy ozdobne. Ich system korzeniowy zdąży się zaadaptować do nowych warunków i nabrać odporności przed nadchodzącą zimą. Sprzyja temu szczególnie deszczowy początek jesieni, wtedy rośliny łatwiej ukorzeniają się w wilgotnej ziemi.

Iglaste, zimozielone

W połowie września sadzimy iglaste i zimozielone krzewy i drzewa, jak ostrokrzewy, trzmieliny, bukszpany, żywotniki, cypryśniki, jałowce czy mahonie. Najlepiej, gdy są dobrze ukorzenione (sadzionki z gruntu lub

te z pojemnika). Wybieramy te z dorodną bryłą korzeniową, mocnymi, grubymi korzeniami i odchodzącymi dobrze zachowanymi drobnymi, o świeżym i dobrze utrzymanym pokroju, niezarażone chorobami, bez przebarwień liści i kory i niezaatakowane przez szkodniki.

Warto rośliny wyjąć z pojemnika i sprawdzić korzenie, które powinny być elastyczne i utrzymywać podłoże. Przy zakupie roślin bez doniczki, istotna jest wiedza o terminie ich wykopania z gruntu. Iglaki powinny być wykopane wczesną wiosną lub między 15 sierpnia a 30 września. Zaś liściaste koniecznie w stadium bezliściowym. Dlatego dęby, brzozy, klony czy lipy z tzw. gołym korzeniem najlepiej sadzić po skończonej wegetacji. Nie wolno dopuścić do nadmiernego wysuszenia korzeni.

Róże z kopczykiem

Wrażliwe krzewy ozdobne, a szczególnie róże dodatkowo zabezpieczamy przed zimnem kopczykiem ziemnym lub z kory. Delikatne zimozielone również okrywamy przy pierwszych przymrozkach, które mogą pojawić się już pod koniec września. Na ogół stosujemy agrowłókninę, jutę, a w późniejszych miesiącach iglasty stroisz lub matę ze słomy. Podobnie jest z drzewami i krzewami owocowymi, sadzonymi zwykle październikową porą, które wymagają przygotowania stanowiska i ewentual-

nego przyspieszenia prac przy bardzo wilgotnym podłożu. Kierujemy się wymaganiami poszczególnych roślin.

Sposób sadzenia

1. Wymiary wykopu:

- szerokość – większa od bryły korzeniowej o ok. 80%,
- głębokość – większa od bryły korzeniowej o ok. 20%,

2. usypujemy niewielki kopczyk na dnie wykopu

3. ustawiamy na nim roślinę tak, aby bryła wystawała maksymalnie 3 cm ponad poziom gruntu:

- balot – nie usuwamy drutów, juty, włókniny – tylko uchylamy górny brzeg – reszta sama się rozłoży w gruncie,
- gołe korzenie – niektórzy zalecają delikatne rozluźnienie korzeni,

4. dół zasypujemy uprzednio wybraną ziemią. Najpierw grunt, a na wierzch warstwę próchniczą – należy zachować profil glebowy,

5. ziemię na dnie zagęszczamy poprzez ucisk – ubicie ręką i podlewanie,

6. Podlewamy tuż przy pniu, zaraz po posadzeniu lub po tygodniu, gdy zagęszczaliśmy podłoże wodą, a potem co 10 dni i w okresie silnego przyrostu pędu,

7. Dla gleb przepuszczalnych usypujemy gliniaste obwałowanie o ukośnych ściankach w przekroju skierowane ku środkowi, wokół pnia ok. 20-30 cm w celu retencji wody i infiltracji po głównym korzeniu do systemu korzeniowego.

Bądź Eko

Nie tylko opadnięte liście, ale wszelkie resztki organiczne (korzenie, kłaczka, gałęzie, trawy itp.) należy zebrać i przynieść do przygotowanego wcześniej kompostownika. Jedynym przeciwwskazaniem jest składowanie liści zarażonych chorobą grzybową lub zaatakowanych szkodnikami.

Jest to najlepszy, darmowy sposób na uzyskanie doskonałego nawozu. Kompostowanie to proces fermentacji resztek organicznych przy udziale bakterii. Materiał na ekonawóz możemy pozyskać również w następnym roku, poprzez jesienny wysiew np. łubinu, facelii lub po prostu żyta.

Kompostownik, czyli ulga

Kompostownik można kupić lub zrobić samodzielnie. Nowa ustawa śmieciowa mówi, że mieszkańcy posiadający przydomowe kompostowniki mogą liczyć na obniżki opłat za wywóz odpadów. Jeśli gmina skontroluje właściciela, który złożył deklarację o kompostowniku, a takowego nie posiada, wówczas straci on zniżkę.

Uważnie przeglądajmy także oferty programowe urzędowe wydziałów środowiska i rolnictwa. Przykładem jest choćby Wrocław, gdzie kompostowniki co roku są udostępniane mieszkańcom miasta i placówek oświatowych posiadającym ogrody przydomowe na zasadzie użyczenia na 3 lata. W zamian, co roku przygotowujemy krótki raport o jego wykorzystaniu. Prawidłowe użytkowanie przez 3 lata uprawnia do przejścia na własność kompostownika.

Zadbajmy o równowagę biologiczną i strukturalną gleby. Nie przekopujmy jej intensywnie, zbyt głęboko i zbyt często. Często ściółkujemy dojrzałym kompostem, a zachęćmy do pracy dżdżownice. Unikajmy chemicznych nawozów na tyle, na ile to możliwe. Stosujmy granulowany lub przekompostowany obornik. Do podlewania regularnie używajmy biohumusu.

Pszczoły i inne zapylacze

Wytrwałym ogrodnikom polecamy prowadzenie przydomowych pasiek. Dziś pszczoły dobrze sobie dają radę i na wsi, i w wielkich aglomeracjach. Zamiast uli popularne stają się tzw. hotele dla owadów. To sposób na utrzymanie w równowadze ekosystemu i dzikich zapylaczy czy drapieżnych owadów. Wystarczy w kilku miejscach stworzyć im sprzyjające warunki bytowania, czyli pozostawić dzikie zarośla, krzewy czy kopczyki lub konstrukcje z kamieni lub patyków. Mogą to być recyklingowe domki z patyków imitujące plaster miodu.

Dobrze też jest zaprosić pożyteczne ptaki do ogrodu poprzez zawieszenie budek lęgowych oraz zadbać o bezpieczne miejsca zimowania jeży.

Źródła:

1. www.dodr.pl
2. http://ladnydom.pl/Ogrody/56,113408,12558329,Piekne_kwiaty_cebulowe_posadz_je_teraz.html
3. https://www.wymarzonyogrod.pl/rok-w-ogrodzie/jesien-w-ogrodzie/wrzosy-rosliny-wrzesnia-jak-pielegnowac-wrzosy,49_1687.html
4. <https://www.ogrodowisko.pl/artykuly/21-co-robimy-w-ogrodzie-we-wrzesniu>
5. https://ladnydom.pl/Ogrody/1,162349,15522794,Sadzenie_drzew_i_krzewow_jak_i_kiedy.html
6. www.allegro.pl/hotele_domki_dla_owadow

Alicja Kubisz DODR

